

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Vliv školního prostředí na kriminalitu dětí
a mládeže staršího školního věku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. František Sýkora

Vypracovala:
Andrea Veselá

BRNO 2005

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně a použila jsem v ní jen literaturu uvedenou v seznamu.

V Brně 10.03.2005

OBSAH

Úvod	5
1. Vymezení základních pojmů	6
1.1. Dítě a mladistvý	6
1.2. Sociální determinace	6
1.3. Sociální interakce	6
1.4. Jedinec a skupina	6
1.5. Postavení mladistvých v trestním právu	7
2. Škola, školní prostředí	8
2.1. Zahájení školní docházky	8
2.2. Vyrovnání se s autoritou pedagoga	8
2.3. Osobnost učitele	8
2.4. Vývojové vady, souvislost s poruchovým jednáním	9
2.5. Třídní kolektiv	9
2.6. Vliv třídního učitele	10
2.1. Dílčí závěr	10
3. Možný startér trestné činnosti – školní šikana	11
3.1. Šikana	11
3.1.1. Pojem	11
3.1.2. Výskyt	11
3.1.3. Průběh	11
3.1.4. Důsledky	11
3.2. Typy a stádia šikany	12
3.2.1. Typy šikanování	12
3.2.2. Stádia šikany	12-13
3.3. Iniciátor	13
3.3.1. Iniciátor – jeho osobnost	13
3.3.2. Rizikové faktory	14
3.3.3. Typy iniciátorů	14
3.4. Dětská agresivita – jak jí zabránit	15
3.4.1. Vliv rodičů	15
3.4.2. Ovlivnění chování dítěte	15-16
3.5. Oběť – typy	16
3.5.1. Typy obětí	16
3.5.2. Jak se bránit šikaně ?	17
3.5.3. Nezoufat, ale jednat	17-18
3.5.4. Metodický pokyn min. školství, č.28 275/2000-22	19
3.6. Hlavní destruktivní účinky	19
3.6.1. Čtyři hlavní destruktivní účinky	19-20
3.6.2. Trestné činy plynoucí z šikanování	20
3.7. Dílčí závěr	21

4. Trestní jednání mládeže, podmínky, trestní sazby, řízení proti mladistvým, zákonné úpravy	22
4.1.1. Vymezení některých pojmů	22
4.1.2. Trestní jednání dětí a mládeže	22
4.1.3. Trestní sazby	22
4.1.4. Řízení proti mladistvým	23
4.1.5. Postup při výslechu osoby mladší patnácti let	23
4.2. Zákony a normy týkající se problematiky mládeže související s problematikou šikanování	24
4.2.1. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy..., Zákon č. 218/2003 Sb.	24
4.2.2. Zákon o působnosti orgánů, Zákon č. 129/1975 Sb.	24
4.2.3. Trestní řád, Zákon č. 141/1961 Sb.	24
4.2.4. Zákon o policii, Zákon č. 283/1991 Sb.	24
4.2.5. Trestní zákon, Zákon č. 140/1961 Sb.	25
4.2.6. Zákon o výkonu trestu, Zákon č. 59/1965 Sb.	25
4.2.7. Zákon o výkonu vazby, Zákon č. 293/1993 Sb.	25
4.2.8. Ústava ČR a Listina základních práv a svobod	25
4.2.9. Diferencovaný přístup k mladistvým pachatelům	25-26
4.3. Dílčí závěr	26
5. Prevence a reedukace	27
5.1.1. Pojem prevence	27
5.1.2. Pedagogické pojetí	27
5.1.3. Podstata pojmu prevence	27
5.1.4. Zaměření prevence	28
5.1.5. Cíle prevence	28-29
5.1.6. Primární prevence	29
5.1.7. Sekundární prevence	29
5.1.8. Terciální prevence	29-30
5.2. Reedukace	30
5.2.1. Ambulantní péče	30
5.2.2. Pedagogicko-psychologické poradny	30
5.2.3. Střediska výchovné péče	31
5.2.4. Ústavní a ochranná péče	31-32
5.2.5. Diagnostické ústavy	32
5.2.6. Výchovné ústavy - rozdělení	32-33
5.2.7. Věznice pro mládež	33
5.3. Dílčí závěr	34
Závěr	35-36
Resumé	37
Anotace	38
Literatura a prameny	39

Úvod

Ke své práci jsem si vybrala téma **Vliv školního prostředí na kriminalitu dětí a mládeže staršího věku.**

Po listopadu roku 1989 se po změně vládnoucího režimu proměnilo i myšlení společnosti, které s sebou přineslo mnoho negativních změn, hlavně v bezpečnosti občanů. Stále viditelnějším jevem poslední doby je kriminalita dětí a mládeže. Stále mladší děti a mládež se dopouštějí celé škály činů, které jsou v rozporu se zákonem. Právě snižování věkové hranice dětí, které páchají závažnou trestnou činnost je snad nejdiskutovanějším problémem posledních pár let. Zákonodárci se ovšem zdráhají snížit věkovou hranici trestní odpovědnosti u dětí. Otázkou totiž zůstává, jaký efekt by snížení této hranice mělo pro společnost.

V této práci se budu zaměřovat na kriminalitu mládeže ve školním prostředí, převážně na **šikanování**, které pojme celou řadu znaků a skutkových podstat mnoha trestných činů, na prevenci kriminality a následné reedukaci, o které také bude v této práci řeč a na vymezení základních pojmů. Francouzský pojem **”CHICANE”** znamená malicherný spor, z něhož se postupem času stává systematické trýznění. Šikanování je tedy druhem týrání, které posiluje pocit moci nad obětí. Školní dítě může být vystaveno šikanování ze strany svých vrstevníků i po dobu několika let. Oběť bývá silnějším jedincem nebo skupinou donucena pod hrozbou násilí k jednání, které ji ponižuje nebo jinak traumatizuje. Tam, kde k šikanování dochází, je demoralizována celá skupina dětí. Přehlížením a nečinností k ubližování bezbranným jedincům se učí tolerovat bezpráví, které má často charakter trestné činnosti.

Mezi hlavní aspekty socializace patří škola. Sami víme ze svých školních let, že školní prostředí je ”výborným” prostředím pro drobné přestupky a kriminální činy. Již na prvním stupni se můžeme setkat s projevy šikany a drobnými krádežemi. Je pouze na pedagogovi, zda tyto drobné delikty včas odhalí a přijme nápravná opatření. Pokud ale např. šikana přejde do druhého stadia, je namístě povolat odborníky. Ve vyšších ročnících druhého stupně dosahují kriminální činy vysoké úrovně propracovanosti, a tím se stávají těžko odhalitelnými. Zde již – pokud dojde k odhalení – většinou zasahují orgány činné v trestním řízení. Šikanování ve školách se vyskytuje nejčastěji proto, že se proti tomu nic nedělá. Není to chyba jen těch individuů, kteří někoho šikanují, ale také jejich obětí, které o tom, že jsou šikanovány nikomu neřeknou. Je to chyba i těch lidí, kteří o šikanování vědí, ale nic proti tomu nedělají. Je to chyba učitelů, kteří si myslí, že šikana ve školách byla vždycky a vždycky tam bude. **Za šikanu ve školách můžeme svou nevšímavostí v podstatě my všichni.**

1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole se budu věnovat vymezení základních pojmů k tématu kriminality dětí a mládeže. Pro začátek je zapotřebí si ujasnit některé termíny, které budu při výkladu používat.

1.1. Dítě a mladistvý

V disciplínách zabývajících se rizikovou mládeží se používá pojem **dítě** jako člověk od narození do dovršení 15 let, který nenese za své činy trestní odpovědnost. Také se pro něj užívá pojem nezletilý. V trestním právu je tato skupina označena jako osoba mladší 15 let.

Mladistvým se rozumí člověk od 15 do 18let, který má na rozdíl od dospělého sníženou trestní odpovědnost. /12:11/

1.2. Sociální determinace

Významnou sociální determinantou psychiky dítěte je hned od narození rodina. Harmonické rodinné prostředí, porozumění rodičů a správné výchovné metody jsou dílčími aspekty této determinanty. Dalšího činitele duševního rozvoje představuje **škola a sociální skupiny**, do nichž dítě během svého života vstupuje.

1.3. Sociální interakce

Jsou to vzájemné akce mezi člověkem a jeho společenským prostředím. V průběhu interakce jedinci nebo skupiny na sebe vzájemně záměrně působí. Sociální interakci uskutečňujeme dvěma hlavními formami: slovní (mluvenou i psanou) a neslovní (gesty, mimikou, pohyby).

1.4. Jedinec a skupina

Velkou část života tráví člověk ve společnosti jiných lidí, z nichž někteří déle, jiní krátce, s ním vyvíjejí společenskou činnost a mají společný cíl. Společné potřeby, zájmy a cíle sdružují lidi do skupin, aniž by museli být vždy pospolu. Tak je vlastně člověk neustále členem nějaké skupiny. Jeho sociální

skupinou je rodina, pak **skupina spolužáků** a v průběhu života ještě mnoho jiných skupin, z nichž významné místo zaujímá pracovní skupina. /3:22/

1.5. Postavení mladistvých v trestním právu

Základem trestní odpovědnosti mladistvého pachatele je trestný čin, jenž se podstatně liší od trestného činu dospělého dolní hranicí společenské nebezpečnosti.

Zákon určuje pro dospělé dolní hranici společenské nebezpečnosti jejich trestných činů stupněm vyšším než nepatrným. Uvedenou dolní hranici u mladistvých váže na stupeň vyšší než malý. V důsledku ustálené stupnice nebezpečnosti trestného činu pro společnost / nepatrný, malý, menší /, je tedy mladistvý pachatel posuzován shovívavěji, tj. zvýhodněn vůči dospělému. Jeho trestní odpovědnost je podmíněna typicky a konkrétně trestnými činy pro společnost nebezpečnějšími, než je tomu u pachatelů dospělých. Není-li u dospělého trestným činem čin nepatrného stupně společenské nebezpečnosti, bude tomu stejně u mladistvého, jestliže spáchá konkrétně čin malého stupně společenské nebezpečnosti, ten již by naopak u dospělého trestný čin byl. Tato situace klade nepochybně zvýšené nároky na orgány trestního řízení, při posuzování materiální stránky trestného činu mladistvého. Teorie dluží zatím stále přesnější právní kritéria hodnocení jejího konkrétního stupně. /4:22-35/

2. Škola, školní prostředí

2.1. Zahájení školní docházky

První zkouškou pro dítě je nástup do školy. Vyžaduje se po něm, aby umělo přijmout a splnit úkoly, aby se soustředilo po celou dobu vyučovací hodiny, aby spolupracovalo, soutěžilo a projevilo samostatnost a iniciativu. Mělo by obstát v konkurenci spolužáků, musí se podřídit autoritě učitele a toho nejsou některé děti schopny. Potom dochází mezi dítětem a vyučujícím ke konfliktům. Tento odpor k určitému pedagogovi se může změnit v nechuť ke škole, k učení a k odmítání školní docházky.

2.2 Vyrovnání se s autoritou pedagoga

Ke konfliktům s pedagogem často dochází také v období puberty, kdy je jedinec citově rozkolísaný, přehnaně citlivý a náchylnější k rozporům s dospělými obecně. Pokud učitel dospívajícího nepochopí, násilně jej nutí k pozornosti, neustále jej kontroluje, prosazuje svou autoritu nebo jej dokonce necitlivými poznámkami ponižuje, může jedince vyprovokovat k agresivitě vůči své osobě, nebo naopak k ignoraci. Často dospívající řeší tuto situaci záškoláctvím.

Osobnost učitele je pro vyučování rozhodující. Učitel dokáže z vyučovací hodiny vytvořit dílo pedagogického mistrovství nebo naopak nezáživnou, znechucující činnost. /10:23/

2.3. Osobnost učitele

Úspěšný učitel se vyznačuje vysokou úrovní sebevědomí a sebedůvěry, se základní povahovou vyrovnaností, která umožňuje potýkat se s problémy klidně a objektivně. V případě učitele se to týká nejen každodenních školních problémů, nýbrž také mnoha jiných nároků pracovního života, jako jsou vztahy s rodiči žáků a s kolegy, rozhodování v záležitostech pracovní kariéry a postupu, náhlé kritické události (ať je to třeba nehoda na hřišti nebo návštěva inspektora). /10:25/

Osobnost učitele se vyznačuje:

- Motivačním zaujetím pro práci.
- Úrovní všeobecného a odborného vzdělání.
- Pedagogickým vzděláním a pedagogickými zkušenostmi.

- Pedagogickým talentem, citlivostí v jednání s mládeží – je podmíněn znalostí dětské psychiky, jejích potřeb, zájmů, mezilidskými vztahy, pedagogickou náročností. Ovlivní v hodině přístup k dětem.
 - Vztahem k mládeži a učitelství – projevuje se radostí, spokojeností z pobytu mezi mladými lidmi a štěstím z možnosti vyučovat a vychovávat.
 - Morálním profilem – projevuje se vztahem k mládeži, k učení, k jiným učitelům a k morálním hodnotám, které škola a rodina rozvíjí. Učitelská etika žádá, aby učitel měl kladný vztah ke společnosti, aby byl čestný, odpovědný, pracovitý, skromný, odhodlaný, vyrovnaný a citlivý v mezilidských vztazích, spravedlivý, lidský a současně náročný k jiným i k sobě.
 - Rozvinutým estetickým profilem.
 - Do průběhu hodiny se promítá úroveň paměti, myšlení, tvořivosti, pozornosti, ale i úroveň citového života a vlastní vůle.
 - V metodických postupech i v organizaci pociťuje třída temperament učitele.
- /10:24/

2.4. Vývojové vady učení, souvislost s poruchami chování

Další riziko pro vznik poruch chování v souvislosti se školou představují specifické vývojové poruchy učení (např. dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie) nebo různé smyslové či neurologické poruchy. Děti s některou z těchto poruch vyžadují jednak zvláštní přístup pedagoga, ale hlavně soustavnou péči rodičů. Jestliže se dítěti této péče nedostává, jeho výsledky, i přes značnou snahu, zdaleka neodpovídají skutečnému nadání. Děti jsou neurotizované, mohou se u nich objevit pocity křivdy, nechuti ke škole, popř. strachu z ní (tzv. školní neuróza). Dost často se tyto děti vyhýbají předmětům, ve kterých jsou kvůli své poruše neúspěšné (např. dyskalkulici v matematice) a nezřídka se stávají záškoláky. /11:55-57/

2.5. Třídní kolektiv

Důležitou roli hraje také přijetí třídním kolektivem. Děti s různými zvláštnostmi – zdravotními, tělesnými či psychickými – jsou často dětským kolektivem odmítány a jsou terčem posměšků, v horším případě šikany. Protože se tyto děti většinou se svým trápením nikomu nesvěří, jsou na ně samy. Aby unikly nepřátelskému prostředí ve škole, raději tam nechodí. Aktivnější typy se mohou bránit agresí vůči ostatním spolužákům, čímž ovšem jejich přátelství nezískají.

2.6. Vliv učitele

Učitel v mnoha případech může pozici potenciálních obětí v třídním kolektivu výrazně zlepšovat. Musí si především přiznat možnost, že i v jeho třídě může docházet k šikanování. Pokud zjistí, že se tak děje, musí zaujmout k celé věci stanovisko a poskytnout morální podporu obětem. Oběti jsou děti tělesně slabší, psychicky labilní, něčím nápadní, vymykající se průměru, neochotných "výt" se smečkou. Je potřeba vědět, že není hanba, když se dítě svěří dospělému a že tím se jejich situace nezhorší. V situaci, kdy jsou děti obětí šikany, je dobré vyhledat pomoc psychologické poradny, zaměřit se na trénink asertivního (vyrovnaného, klidného) chování a nácvik chování v situaci ohrožení. Dítě musí vědět, že rodič, učitel nebo školní psycholog mu v případě potřeby bude naslouchat a společně pak původce šikany, agresory nekompromisně vymítí. Pokud má rodič pocit, že je jeho dítě šikanováno, neměl by chodit za aktéry šikany nebo jejich rodiči. Měl by jít za učiteli, pokud k šikaně dochází ve škole. Učitel by měl mít otevřené oči a dětem naslouchat. Hlavně pak sledovat atmosféru ve svých třídách. Dávat si pozor na to, jak vypadá situace, když vejde do třídy, zda se náhle nezhoršil prospěch žáka a zda někdo není ze skupiny vytlačován.

2.1. Dílčí závěr

Na dotváření osobnosti dítěte má vliv rodina, předškolní příprava a zahájení školní docházky. Zde hraje důležitou roli učitel s kterým se dítě setkává poprvé. Jeho spolupráce s rodinou, pomoc při začlenění do třídního kolektivu. Pomoc při překonání případných konfliktů sociálních (např. chudoby). Důležitá je i úloha případné včasné diagnostiky vývojových vad učení a její zvládání s cílem dosáhnout integrace žáka do normální třídy.

3. Možný startér trestné činnosti – školní šikana

3.1. Šikana – pojem, výskyt, průběh a důsledky

3.1.1. Pojem

Šikana je synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Šikanování je nemocné, čili patologické chování, kdy jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. /8:7-8/

3.1.2. Výskyt

Přesnější zmapování šikanování ve školách je mimořádně obtížné. Je to dáno především skrytostí šikanování. O drtivé většině se prostě neví. Zůstává skryto navzdory tomu, že lehčí formy a počáteční stadia šikanování zasahují velkou část školní populace. Šikanování se ve větší míře vyskytuje všude. Není před ním imunní žádný typ školy ani zařízení, kde se praktikuje tradiční způsob pedagogické práce, který neklade důraz na ovlivňování vztahů mezi žáky. Vyskytuje se i tam, kde by to vůbec nikdo nepředpokládal. Pedagogové se dozvídají o šikanování pouze ojediněle, většinou když se "samovolně" provalí nějaká extrémní forma. /1:11-15/

3.1.3. Průběh

Významná skupina žáků je beztrestně psychicky a fyzicky týrána. Jejich psychické a tělesné zdraví je dlouhodobě a někdy i nezvratně poškozeno. U pokročilých stádií šikan je ohrožen i život oběti. Někdy se agresor pokusí oběť přímo zabít či zmrzačit, jindy oběť řeší svou situaci sebevraždou. Šikanování nabývá často charakteru skupinové trestné činnosti a má některé "dětské" rysy organizovaného zločinu.

3.1.4. Důsledky

Bezettrestné páčání násilí ve velkém měřítku poškozuje morální charakter většiny členů skupiny. Důsledkem je podceňování a přehlížení mravních norem, utváření a upevňování antisociálních postojů a celkově vede, i při mírných formách, k připravenosti pro kriminální dráhu, a to nejen u agresorů, ale do určité míry i u přihlížejících. U obětí a svědků vede šikanování k nedůvěře k autoritám a ztrátě iluzí o společnosti, která by každému člověku měla poskytnout ochranu proti jakékoli formě násilí. Tito lidé se v mládí "naučí", že nikdo není schopen zajistit ochranu a bezpečnost slabým a bezbranným a tudíž nemá vlastně cenu proti bezpráví něco dělat. Šikanování totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní. Ponižuje lidskou důstojnost, nerespektuje základní lidská práva.

3.2. Typy a stádia šikany

3.2.1. Typy šikanování

a) Fyzická agrese a používání zbraní:

agresor vráží špendlíky oběti do hýždí až po hlavičku, oběť je vystavena hromadnému kopání, anonymnímu bytí "deka", ranám do obličeje, břicha, fackování, malování na kůži, výhrůžkám a obtěžujícímu pohybování rukou a hýbání prsty před obličejem, čechrání vlasů, je škrcena kabelem, šálou, páskem...

b) Slovní agrese a zastrašování zbraněmi:

vyhrožování zabitím, mučením, nepřímo telefonem, zbraněmi, vysmívání jejím slabostem a handicapům, neúspěchu, chybám a trápení oběti, agresori vtipkují na její úkor...

c) Krádeže, ničení a manipulace s věcmi:

agresori berou oběti peníze, trhají jí oblečení, ničí, kradou oběti učebnice, osobní věci, svačiny, lijí jí vodu do obuvi, aktovky...

d) Násilné a manipulativní příkazy:

oběť je nucena pít moč, limonádu do které bylo napliváno, jíst z podlahy, čistit a líbat agresorům obuv, klečet před ním a prosit ho o milost, uklízet za něj, tancovat před ním, platit výkupné, psát mu úlohy, přepisovat sešity, napodobovat různá zvířata... /1:98-102/

3.2.2. Stádia šikany

Pro rozpoznání šikanování je potřebné umět odlišit jiné typy agresí. Je to důležité pro první orientaci a především pro nápravu.

První stadium

V každé školní skupině se vždy velmi záhy objeví jednotlivci, kteří jsou nejméně vlivní a oblíbení. Ti, kteří se nacházejí na tzv. sociometrickém chvostu. Zde jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře – je neoblíben a neuznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet drobné legrácky apod.

Druhé stadium

V náročných situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci instinktivně sloužit jako ventil. Spolužáci si na nich odreagovávají své nepříjemné pocity, pramenící např. z očekávané těžké písemné práce...

Třetí stadium

Je klíčové. V této době je již skupina v hrubých obrysech rozdělena na podskupiny a "kliky", které podle svého charakteru různými způsoby bojují o obdiv.

Čtvrté stadium

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se podílejí na týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

Páté stadium

Totalita, neboli dokonalá šikana. Jde o rozdělení žáků na dvě sorty lidí např. otrokáři a otroci. Agresori sami sebe označují za nadlidi, krále, kingy...a své oběti za podlidi, poddané, bažanty...Otrokáři ztrácejí poslední zbytky zábran, smysl pro realitu, jsou nutkáni k opakovanému násilí. Původně neutrální či mírně nesouhlasící členové skupiny jsou stále konformnější, se zájmem přihlížejí a pozorují situaci, případně se stále více aktivně zapojují do týrání, nebo už také samostatně šikanování realizují. Brutální chování se začíná považovat za normální. Není zde místa pro soucit s utrpením a zcela zde chybí pocit viny. Otroci jsou stále závislejší a ochotnější udělat cokoli. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu, případně se zhroutí. /1:105-131/

3.3. Iniciátor – osobnost, rizikové faktory, typy

3.3.1. Iniciátor – jeho osobnost

Iniciátor nebo aktivní účastník šikany je člověk, který se z nějakých důvodů vyhnul bolestivému duchovnímu růstu a ustrnul na počátečním stupni vývoje. Duchovně neprobuzená bytost, která jedná v podstatě antisociálně – je uzavřena do skořápky svého já a všechny její vztahy jsou zjevně či skrytě prospěchářské, manipulující a parazitující. Duchovní a psychický vývoj spolu souvisí. Prvnímu stadiu odpovídají děti přibližně do 5 let, kdy ještě nerozlišují, co je dobré a co je zlé. Například středoškolák s charakterem pětiletého dítěte bude beze studu lhát, podrážet a jednat bezohledně. V drtivé většině nejsou iniciátoři a aktivní účastníci šikanování mezi dětmi a mládeží nemocní sadističtí psychopati, ale jsou "pouze" mimořádně egoističtí a egocentričtí. Sobecká a soběstředná orientace agresorů spočívá v nelásce k sobě.

" Sobectví není sebeláska. Sobectví je opakem lásky. Je to druh chtivosti – nutkavé nenasytnosti, která je neukojitelná. Když se sobec soustřeďuje na sebe, není nikdy spokojený, ale stále neklidný, stále hnáný strachem, že nezíská dost, že může něco ztratit, že utrpí škodu." E. Fromm

Osobnosti agresorů – iniciátorů jsou často nejen duchovně a mravně, ale i psychicky nezralé. Souvislost lze vidět s častějším výskytem těžké citové deprivace nebo alespoň subdeprivace v rodině či náhradní rodinné výchově.

/11:10-25/

3.3.2. Rizikové faktory

Za nejvýznamnější rizikové faktory pro nastartování šikany můžeme považovat osobnostní charakteristiky jejich iniciátorů a obětí a jejich vzájemný vztah. Jakoby jejich vzájemné chování a potřeby do sebe zapadaly. Existují i jiné spouštěcí varianty. Osobnostní charakteristiky agresorů a obětí zde ustupují do pozadí. Děje se tak v případech zaběhnutých tradic v učňovských internátech, dětských domovech, výchovných ústavech, věznicích a samozřejmě na vojně. Šikana se stává trvalou součástí těchto institucí. Mechanismus šikanování jakoby začne žít samostatným životem. Nezáleží příliš na tom, kdo přijde a kdo odejde, šikanování zůstává zaběhnutým systémem, předávaným z ročníku na ročník. /6:44/

3.3.3. Typy iniciátorů

Typy iniciátorů šikanování se dají rozdělit do tří skupin:

První typ

hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy, narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností. Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.

Specifika rodinné výchovy – častý výskyt agrese a brutality rodičů. Jako by agresori násilí vraceli nebo ho napodobovali.

Druhý typ

velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu. Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

Specifika rodinné výchovy – časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu bez lásky.

Třetí Typ

”srandista”, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Patrná snaha “vypíchnout rádoby humorné a zábavné” stránky.

Specifika rodinné výchovy - zde nejsou významnější pouze v obecnější rovině je přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních hodnot v rodině.

/6:64-75/

Existuje nebezpečí, že se tlaku šikany poddá i docela obyčejný člověk. Děti, které to dělají, nejsou nenormální, jsou to obyčejní kluci a holky, "jen" více sebestřední. Svou roli tu hrají i velmi silné davové fenomény, také vliv médií, přemíra násilí v nich, které v člověku posiluje jeho slabá místa a může jej vyprovokovat k napodobování. Nelze opomenout ani vliv společnosti, ve které se uplatňují hodnoty zaměřené na prosazení se, na agresivitu, ve které je hodnota lásky a soucitu devalvovaná. /2:81/

3.4. Dětská agresivita – jak jí zabránit

Děti, které se ve škole nebo v pozdějším životě chovají násilně, měly často podobné problémy už jako malé děti, byť samozřejmě ne v takové míře. Velkou roli proto hrají rodiče, kteří mohou ovlivnit nasměrování svého dítěte. Ublíží-li předškolní dítě svým sourozencům nebo vrstevníkům a dělá-li to úmyslně s cílem ublížit, musí se jej to rodiče snažit odnaučit. Čím dříve se s takovou terapií začne, tím lépe, protože jinak hrozí, že se s potomkem budou podobné problémy táhnout dále.

3.4.1. Vliv rodičů

Velmi záleží na výchově rodičů a vůbec na zájmu otce a matky o dítě. Agresivně se někdy chovají i děti z rodin, kde jinak problémy nejsou. Ale mnohem častější je to v případech, kdy rodiče nemají zájem o to, co dělají jejich děti ve volném čase a nad upozorněním, že jejich potomek šikanuje ostatní, jen mávnou rukou. U násilně se chovajících dětí se osvědčuje psychoterapie – například u chlapců, u nichž je agresivita jedním z průvodních jevů hyperaktivity. Avšak terapie vyžaduje zájem rodičů a ten často chybí. V poslední době je však podle mého názoru patrný ještě jeden trend. Někteří rodiče podporují agresi u dětí s odůvodněním, že v dnešním světě se bez ostrých loktů nikdo neobejde.

Psychologové a terapeuti to však nekvitují zrovna s povděkem. Rodiče by podle nich měli plně podporovat výskyt benigní neboli neškodné agrese v sociálně přijatelných formách, jako je třeba sport a ignorovat nebo sankcionovat agresi, která překročila přijatelnou míru. Přitom lepší než tělesné tresty, které zde mohou být kontraproduktivní, je například zákaz nějaké oblíbené činnosti a podobně. Určitá míra agrese je normální a k chování patří. Pokud ale dítě své zájmy prosazuje násilím, je na čase zakročit. Rodiče by měli dítěti dát jasně najevo, kde leží únosná hranice.

3.4.2. Jak ovlivnit chování dítěte

Rodič by měl rozpoznat, kdy se dítě chová sice dravě, ale ještě jde o zdravou agresivitu, která je nutná k sebeprosazení třeba mezi vrstevníky. Takové chování bývá většinou reakcí na určitý podnět, má obranný charakter a směřuje k odstranění ohrožení. Neškodná bývá také agrese neúmyslná, když dítě třeba

kvůli neobratnosti vrazí při chůzi do spolužáka, nebo na pískovišti shodí druhé dítě. Pokud dítě ostatním dětem nebo dospělým ubližuje úmyslně, je třeba mu dát najevo, že to dělat nesmí a rodiče by měli zasáhnout. Může se stát, že si nebudou vědět rady, pak je na místě vyhledat odbornou pomoc třeba u dětského psychologa. K patologickému dětskému chování a neprospěšnému vývoji dítěte patří všechny formy krutosti, ničení, mstivosti a záškodnictví, které se může projevovat na věcech, zvířatech i lidech, jako je vandalismus, šikana, mučení zvířat, faulování při sportu a podobně. Druhem agrese a to agrese prospěšné, je sport. Učí děti mimo jiné ctít předem určená pravidla a to, že pokud je překročí, následuje ihned sankce v podobě vyloučení. Je proto třeba velký rozdíl mezi karatem, na které dítě chodí do kroužku, kde trenér jasně dohlíží na dodržování přísných pravidel při boji a pouličně provozovaným karatem mezi kamarády s cílem pokořit protivníka bez pravidel boje. Cílem výchovy je naučit děti umění slovní argumentace při respektování předem daných pravidel. K tomu by měl rodič nebo vychovatel své dítě každodenně směřovat. To se dítě může naučit i při kontaktních sportech nebo při sourozeneckých přích, které jsou tak dítěti prospěšné.

3.5. Oběť – typy, pomoc

Obětí šikany se může stát prakticky kdokoli. Rizikovým faktorem, že někdo bude šikanován, může být i opožděný duševní vývoj oběti. Jestliže se mentální postižení projeví dezorientací v sociálních vztazích, naivitou, těžkopádností, závislostí a zvýšenou sugestibilitou, je velké nebezpečí, že takový jedinec bude zesměšňován, ponižován a později tvrdě šikanován.

3.5.1. Typy obětí

Určit typické znaky obětí je velmi obtížné. Oběťmi mohou být velmi slušní žáci s dobrým prospěchem, stejně tak jako vyhlášení darebáci a provokatéři.

- oběti "slabé" s tělesným a psychickým handicapem
- oběti "silné", bez tělesného a duševního handicapu
- oběti nahodilé
- oběti deviantní a nekonformní
- oběti izolované (bez kamarádů a pozitivních vztahů)
- oběti s jedním či více pozitivně opětovanými vztahy

Obecně lze říci, že i oběť se dá vytipovat. Ohroženější a rizikovější bývají většinou děti z rodin, kde chybí otec nebo kde je hyperprotektivní výchova, v rámci které se dítěti "umetá cestička" a kdy jej většinou matka svou péčí svazuje. Ale oběť se může stát za určitých okolností každý, třeba jen tím, že se nějak odlišuje. Ilustruje to případ jedné holčičky, která měla rakovinu a prožila si velké utrpení. Vlivem toho se změnil i její žebříček hodnot. To však provokovalo její spolužáky. Ubližovali jí třeba tím, že jí vytrhávali řasy. /15/

U obětí i svědků vede šikanování k nedůvěře k autoritám a ztrátě iluzí o společnosti, která by každému člověku měla poskytnout ochranu proti jakékoli formě násilí. Tito lidé se v mládí "naučí", že nikdo není schopen zajistit ochranu a bezpečnost slabým, bezbranným a tudíž nemá vlastně cenu proti bezpráví něco dělat.

3.5.2. Jak se bránit šikaně ?

Kdo se rozhodl pustit do nelehkého boje s šikanou, musí počítat s tím, že ho čeká řada překážek a pastí. Pokud jim podlehnou, nemá šanci zvítězit. A nejenom to. Nevědomost, neodbornost a diletantství jsou v tomto případě stejně nebezpečné jako šikana sama. Oběti nepomohou a někdy dokonce riskují i její život. "Virus" může bez omezení bujet dál a škodit s ještě větší intenzitou a razancí. A ač si to připouštíme či nikoliv, v jeho ohrožení se ocitáme všichni, celá společnost.

Metoda nátlaku potlačuje jen příznaky, a proto není vyloučeno, že se situace nebude opakovat. Z toho důvodu je třeba být i po vyšetřování s obětí (nebo i s jejími rodiči) v kontaktu. Setkávat se s ní, zvát si ji třeba do pedagogicko-psychologické poradny, mít o ni stále zájem, případně být ve spojení ještě s někým, kdo monitoruje situaci ve třídě. /3:121/

3.5.3. Nezoufat, ale jednat

První reakcí učitele, který se ocitá tváří v tvář brutálnímu násilí je šok. (Tak reaguje ostatně většina lidí, kteří se dostanou do styku s nečekaným násilím). V někom to vyvolává bezmoc a paniku, jiný reaguje zcela překvapivě, až bizarně. Při některých případech vyšlo najevo, že pedagog třeba utekl ze třídy nebo dělal, že to nevidí, propadl bezmoci a choval se jako malé dítě, naprosto nevěděl, co má dělat. Někdo třeba nebyl schopný pohybu nebo ztratil hlas. Častou reakcí je svalování viny na oběť – "Zase jsi provokoval!". Člověk v šoku vesměs reaguje špatně. Tzv. "poplachový plán" by měl sloužit k tomu, aby každý pedagog na škole dopředu věděl, co má v takové vyhrocené situaci dělat. Škola by měla být schopná zajistit nezbytný sled určitých protikrizových kroků. /15/

Postup při provalení brutální šikany by měl být následující.

a) Zvládnout šok a postarat se o oběť

Pedagog musí zvládnout svůj vlastní šok, zastavit násilí a postarat se o oběť, poskytnout jí nejnutnější pomoc a ochranu. Žák, který se stal obětí, je totiž v zoufalé situaci, bojí se o život, je třeba zraněný. Láska, soucit a odvaha mohou být tou nejdůležitější součástí pomoci (když si člověk při nácviku vyzkouší roli oběti, lépe jí porozumí a je schopen citlivěji pomoci) a jako příklad se uvádí v materiálech Odboru prevence MP Brno učitelka, která se slovy "Co ti to udělali?" se vrhla neohroženě mezi agresory a vzala oběť do náručí. Násilí se zastavilo. Oběť byla v bezpečí. Někdy je ale nebezpečné snažit se zastavit agresi

sám, mohla by se obrátit proti pedagogovi. Těžko se může pustit slabá učitelka například mezi kluky - sportovce, kteří jsou plni nezvládnuté agrese. Musí zavolat někoho, kdo by jí pomohl.

b) Přivolat pomoc

Učitel by měl zalarmovat všechny své kolegy, ale neměl by nechat třídu bez dozoru. Vyslat pro ostatní učitele třeba žáka, který nebyl do šikanování zapojený. Situace je natolik závažná, že je třeba přerušit vyučování. I když dítě není na první pohled zraněné, není možné říct "sedni si Pepíčku do lavice, teď musíme dobrat látku"

c) Zabránit domluvě

Učitelé by měli zabránit tomu, aby se třída mezi sebou domluvila, zamezit křivé skupinové výpovědi. Někdo by měl s žáky zůstat a hlídat je. Také je možné rozdělit je do skupin. Ale i ty musejí zůstat pod dozorem.

d) Poskytnout oběti pomoc a bezpečí

Někdy dochází k tomu, že postižený žák je vážně zraněný, v tom případě je třeba zavolat záchranku a informovat rodiče. Pokud zraněný není, i tak je třeba ho chránit, pomáhat mu překonat prožité trauma, uklidnit ho a utěšit, snažit se mu dodat pocit bezpečí.

e) Přivolat policii

Škola je povinna nahlásit celou věc policii, ale měla by jednat nezávisle na ní. (Policie se může opozdit a přijet až některý další den.) To znamená, začít rychle, ten samý den vlastní vyšetřování. Nejlépe je vyslechnout po jednom všechny účastníky a jejich výpovědi pak dát postupně dohromady. Ideální je, když policie při svém vyšetřování vychází z materiálů a zjištění školy. Není to ale bohužel obvyklá praxe. Podle zkušeností psychologů je vhodné obrátit se přímo na kriminální policii, kde jsou zřízeny funkce specialistů pro mládež. Pro výchovnou pomoc je však zásah policie málo významný, to už je úkolem školy.

f) Pomoc rodičům šikanovaných dětí

Občanské sdružení proti šikaně vzniklo z iniciativy rodičů dětí postižených šikanou, kteří při hledání pomoci většinou narazili na bariéru nezájmu, nepochopení a arogance. Sdružení má za cíl nejen pomoci v jednotlivých případech ostatním postiženým, ale usiluje o celkovou změnu přístupu k problematice šikany a postoje institucí k jejímu řešení. Spolupracuje s odborníky na otázky psychologické i právní v oblasti šikany. /15/

3.5.4. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Čj. 28 275/2000-22

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže čj. 14 514/2000-51 platný od 1.1.2001 se systémově zaměřuje na celou škálu sociálně patologických jevů. Vymezuje minimální preventivní programy na úrovni škol a školských zařízení, role jednotlivých institucí a definuje funkci školního metodika prevence. Šikanování žáků škol a školských zařízení označuje za jeden z vážných negativních jevů.

Školy a školská zařízení mají mimořádnou odpovědnost za to, aby předcházely vzniku tohoto problému a aby se s ním odpovědně vyrovnávaly již při jeho vzniku. Poznatky jasně ukazují, že tam, kde se věnuje náležitá pozornost kvalitní prevenci šikanování, její výskyt významně klesá a nepřenáší se ani mimo školy a zařízení.

Dětsí a dospívající agresori se často stávají členy marginálních sociálních skupin, které pak v dospělosti mají zpravidla daleko více konfliktů se zákonem než ostatní. Dokážeme-li zastavit jejich agresivní chování v tomto věku, sníží se i riziko jejich kriminalizace v dospělosti.

Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit v návaznosti na výše uvedený předpis na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech a napomoci hledat řešení těchto specifických problémů./16/

3.6. Hlavní destruktivní účinky šikanování

3.6.1. Čtyři typy hlavních destruktivních účinků

Šikanování způsobuje mnohostranné škody

1. Poškození fyzického a psychického zdraví obětí, kdy šikanování způsobuje obětem nezměrné psychické a fyzické utrpení. Poškozuje často dlouhodobě a někdy i trvale psychické a tělesné zdraví. Při brutálních formách a v pokročilých stádiích ohrožuje i život oběti.

2. Fixování antisociálních postojů u agresorů. Jejich deficit v duchovním a mravním vývoji se výrazně prohloubil. Agresor se stává " charakterovým " mrzákem, u něhož se povážlivě upevnily antisociální postoje a celková připravenost pro trestnou činnost.

3. Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny, kdy žáci, kteří se přímo neúčastní šikanování, ale jsou svědky krutého bezpráví, ztrácejí iluze o společnosti, která by každému člověku měla zajistit ochranu proti jakékoliv formě násilí. Jsou konfrontováni s faktem, že se s tím nedá nic dělat, že autority nejsou schopny zajistit ochranu a bezpečnost slabým. Jsou zcela pasivní a apatičtí, nebo to později i sami nějak zkusí, jelikož už vědí, jak se to dělá.

4. Nejhorší následky má bezesporu na oběti. Závažnost poškození závisí na tom, jaké míry destruktivní síly šikanování dosáhlo a zda bylo krátkodobé, nebo dlouhodobé. Důležitá je i míra obranyschopnosti oběti. Tragické je, když dojde ke zlomení oběti, rozbití její identity a nastolení trvalého pocitu bezmocnosti, závislé otrocké poddajnosti a věrnosti agresorovi (pramenící ze strachu před ještě větším utrpením, které by mohlo následovat, kdyby se snad oběť nesnažila agresorovi všemi způsoby zalíbit).

Při dlouhodobějším brutálním šikanování se oběť často zhroutí a projeví se u ní panická hrůza ze zabítí, skutečný strach o život. Oběť má poruchy spánku a trpí často nočními děsy. Nezřídka se u ní projeví výrazné psychosomatické potíže, např. únava, nevolnost, bolesti hlavy, břicha, zad, dusivé astmatické záchvaty apod. Průvodním jevem je těžká porucha sebehodnocení a sebezničující tendence osobnosti. Tělesná zranění se rychle zahojí, duševní poranění je však hluboké a zacelení jen povrchní. Bývalé oběti se po přechodu na jinou školu někdy stávají terčem šikanování znovu, jako by jejich skryté zranění agresory přitahovalo. Takový žák se ve škole necítí dobře a je pochopitelné, že jeho vztah ke škole bývá negativní. Často se u nich vyskytuje nepozornost při vyučování, zhoršení prospěchu, tendence k nadměrné omluvené absenci (únik do nemoci), tendence k neomluvené absenci (záškoláctví), poruchy sebehodnocení a narušené, negativní sebepojetí, celková nejistota a stále přítomný strach. /9:111-140/

3.6.2. Trestné činy plynoucí z šikanování

To, co běžně označuje za "klukovinu" může a u mladistvých často i naplňuje skutkovou podstatu řady trestných činů např.

- trestný čin omezování osobní svobody
- trestný čin vydírání
- trestný čin vzbuzení důvodné obavy
- trestný čin loupeže
- trestný čin krádeže
- trestný čin znásilnění
- trestný čin pohlavního zneužívání
- trestný čin ublížení na zdraví
- trestný čin poškozování cizí věci a jiné

3.7. Dílčí závěr

Šikana se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech typech našich škol. Jednoznačně určit, kdy se jedná o šikanu a kdy o klukovinu, není vůbec jednoduché, často to vyžaduje už odborný pohled. Zjednodušeně lze ale říci, že rozhodující je skutečnost, jak "legrácky" svého okolí prožívá postižený. Někdy vypadají výpovědi dětí, které se staly oběťmi počáteční šikany, na první pohled jako banality, ale seřadí-li se za sebou, sečtou-li se, výsledek bývá hrůzný. Šikana se jako epidemie rozšířila do všech škol (na některých, jako jsou například učiliště či základní školy, má těžší "průběh", na gymnáziích mírnější), zejména do těch, kde se praktikují tradiční způsoby pedagogické práce s autoritativním přístupem k žákům, kde se nepracuje s žákovskými skupinami, kde svět dětí je neprostupně oddělený od světa dospělých. Není tedy divu, že se většina učitelů na těchto školách domnívá, že u nich šikana neexistuje. A tak se tato "sociální nemoc", skrytá zraku veřejnosti i učitelů, může rozvíjet a ze zárodečné formy vybudet do pokročilého stadia. Žádný rodič si nemůže být jistý, že se jeho dítě nestane obětí šikany. Situace je velmi bolestivá, nebudu mluvit o dopadech a o následcích, ty jsou katastrofální. Na školách většinou neexistuje nějaká metodická příprava učitelů. Ačkoliv jsou kantoři v první linii, vůbec nevědí, co mají dělat. Zůstali na holičkách. V současné době snad nastal trochu posun v tom, že se o šikaně mluví a že se alespoň na některých fakultách teoreticky probírá. Přestože existují i vzácné výjimky, celkově je ve školách situace velice nepříznivá. Šikanování totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní. Lapidárně řečeno: Pod vnější slupkou seriózního zařízení se ponižuje lidská důstojnost, nerespektují se základní lidská práva a odehrává se tam nikoliv pedagogická činnost, ale antisociální výcvik. Občané naší společnosti se pak mohou těšit na spolužití s dalšími násilníky.

4. Trestní jednání mládeže, trestní sazby, řízení proti mladistvým, zákonné normy

4.1.1. Vymezení některých pojmů

- a) protiprávním činem provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný,
- b) mládeží, děti mladší patnácti let a mladiství,
- c) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- d) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku,
- e) opatřeními výchovné opatření (§15 až 20), ochranné opatření (§21 až 23) a trestní opatření (§24 až 35); přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákona a trestního řádu nahrazují výchovná opatření. /14:§2/
- f) orgány činnými podle zákona 218/2003 Sb. jsou, policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež,
- g) soudem pro mládež zvláštní senát nebo v zákonu stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu,
- h) obecným soudem, jiný senát nebo samosoudce téhož soudu nebo jiný soud, který projednává protiprávní činy mládeže.

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě mladší patnácti let jinak činu trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě, která jsou uvedena v §93 Zák. 218/2003 Sb.

Jednání dítěte mladšího patnácti let, které je jiným protiprávním činem, posuzuje a projednává se podle obecných předpisů. /22:§89/

4.1.2. Trestní jednání dětí a mládeže

- **neví**, že jeho jednání je trestné, **a má potřebu je konat**
- **ví**, že jeho jednání je trestné, ale on **se nechce ovládnout**, i když **je toho schopen**
- je pod **silným sociálním tlakem**, který je schopen řešit pouze trestnou činností

4.1.3. Trestní sazby

V případě mladistvých, tedy u osob staších 15 let, ale mladších 18 let, lze uložit dle jednotlivých ustanovení zákona obsahujících trestní sazbu, kterou lze za daný delikt uložit, **pouze některé druhy trestů**. Například trest **zákazu činnosti** může soud mladistvému uložit jen tehdy, není-li to na překážku přípravě na jeho budoucí povolání, přičemž horní hranice sazby tohoto trestu nesmí převyšovat pět let. Trestní sazba trestu odnětí svobody se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje uložit výjimečný trest, a stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro

společnost je vzhledem k zvlášť závažnému následku mimořádně vysoký, může mu soud uložit trest odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že by trest v rozmezí do pěti let dosaženému účelu trestu nepostačoval. Trest odnětí svobody musí být vykonáván odděleně od dospělých. /22/

4.1.4. Řízení proti mladistvým

Mladistvý musí mít od sdělení obvinění svého obhájce.

V řízení proti mladistvému je nutno co nejdůkladněji zjistit též stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu, poměry i prostředí v němž žil a byl vychováván, jeho chování před spácháním trestného činu a po něm a jiné okolnosti důležité pro volbu prostředků vhodných pro jeho nápravu, zejména pro posouzení, zda má být nařízena ochranná výchova mladistvého. Zjištění poměrů mladistvého se zpravidla uloží orgánu pověřenému péčí o mládež.

I když jsou vazební důvody podle §67, smí být mladistvý vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak.

Předseda senátu dá opis obžaloby doručit též orgánu pověřenému péčí o mládež. Vyžaduje-li to prospěch mladistvého, může příslušný soud postoupit věc soudu v jehož obvodě mladistvý bydlí, nebo soudu u něhož z jiných důvodů je konání trestního řízení se zřetelem na zájmy mladistvého nejúčelnější.

Hlavní líčení nelze konat v nepřítomnosti mladistvého.

Opravné prostředky ve prospěch mladistvého může podat, a to i proti jeho vůli, též orgán pověřený péčí o mládež, lhůta k podání opravného prostředku mu běží samostatně.

Stížnost ve prospěch mladistvého mohou podat též jeho příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel a druh. Lhůta k podání jim končí tímž dnem jako mladistvému.

V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby jak vyšetřování, tak i rozhodování bylo svěřováno osobám, jejichž životní zkušenosti a znalost otázek souvisících s výchovou mládeže, zaručují splnění výchovného účelu řízení. /22/

4.1.5. Postup při výslechu osoby mladší patnácti let

Je třeba ji poučit přiměřeně k jejímu věku. Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší 15-ti let o okolnostech jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba provádět zvlášť jemně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení už nebylo třeba opakovat. K výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přizváni i rodiče. Osoby, které by byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušení nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.

V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech. V řízení před soudem je možno na podkladě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu i bez podmínek v §211, odst. 1 a 2, Zák.218/2003 Sb. Osoba, která byla k výslechu přibrána, se podle potřeby vyslechne k správnosti a úplnosti zápisu, k způsobu, jímž byl výslech prováděn, jakož i k způsobu, jímž byla osoba vyslechnuta. /22:§102/

Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchaní protiprávních činů.

4.2. Zákony a normy týkající se problematiky mládeže související s problematikou šikanování

4.2.1. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), Zákon č. 218/2003 Sb.

Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestném zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. /22/

4.2.2. Zákon o působnosti orgánů, Zákon č. 129/1975 Sb.

Upravuje činnost státních orgánů pověřených péčí o dítě. Jednou z povinností tohoto orgánu, je zjišťování rodinných poměrů dětí a navrhování ústavní výchovy, resp. Zjišťování rodinných poměrů mladistvých před návrhem na ochrannou výchovu nebo v rámci trestního řízení./23/

4.2.3. Trestní řád, Zákon č. 141/1961 Sb.

V ústavě je formulována zásada nedotknutelnosti osoby. Zákonodárce pak činí z této zásady výjimku v podobě stíhání osob za podmínek a způsobem stanoveným v zákoně. Důvodem pro takovou konstrukci je především zájem státu na zjištění pachatele trestného činu a jeho potrestání. Trestní řád určuje závazné postupy vyšetřování a stíhání trestných činů./21/

4.2.4. Zákon o policii, Zákon č. 283/1991 Sb.

Při policejním zadržení osoby mladší 18 let, musí policista vyrozumět zákonného zástupce této osoby. V policejní cele musí být mladistvý umístěn odděleně od dospělých. Při výslechu osoby mladší 15 let, musí být přítomna kromě policejního orgánu další dospělá osoba a jiné./16/

4.2.5. Trestní zákon, Zákon č. 140/1961 Sb.

Trestní zákon definuje trestní odpovědnost, trestné činy a trestní sankce.

/19/

4.2.6. Zákon o výkonu trestu, Zákon č. 59/1965 Sb.

Výkon trestu mladistvých upravuje oddíl 12. U mladistvých je doporučován diferencovaný výkon trestu ve skupinách definovaných narušeností odsouzených.

/25/

4.2.7. Zákon o výkonu vazby, Zákon č. 293/1993 Sb.

Tento zákon přiznává zvláštní podmínky pro mladistvé. Např. mladistvé osoby jsou umístěny odděleně od ostatních, mají právo na přijetí návštěvy jednou týdně a liberalizovaný systém kázeňských trestů a další. /26/

4.2.8. Ústava ČR, Ústavní Zákon č. 1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod, usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.

Ústava je zákon s nejvyšší právní silou, což znamená, že žádná jiná právní norma s ní nesmí být v rozporu.

Listina základních práv a svobod je součástí Ústavy ČR a stanovuje mimo jiné, že :

- lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech
- základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné
- každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá
- základní práva a svobody se zaručují všem, bez rozdílu rasy, pohlaví, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení
- nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod
- nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu
- každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno
- nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena a jiné /18/

4.2.9. Diferencovaný přístup k mladistvým pachatelům

Diferencovaný přístup k mladistvým pachatelům, z hlediska základů trestné odpovědnosti nachází svůj výraz též v oblasti trestání jakož i v právu procesním, pokud jde o řízení proti mladistvým. Je to způsob trestání mladistvých ve srovnání s pachateli dospělými. Trestní postih má sledovat především výchovu mladistvého. Z dnešního hlediska se proto uplatňují především zásady ekonomie trestního práva a jeho humanismus. Pro otázku trestání má svůj význam poznatek, že mladiství jsou více přístupní výchovnému působení. Danou skutečnost výslovně vyjadřuje zákonná formulace účelu trestu u mladistvého. V rámci obecného účelu klade důraz na výchovu mladistvého v řádného občana, tj. především na individuálně preventivní působení. Nebezpečí, že by se mladistvý dostal do "výchovné opozice" vůči svým vychovatelům a společnosti v důsledku nadužívání represivních výchovných metod je u něj zvláště aktuální.

Naznačené pojetí účelu trestu u mladistvého musí být zohledňováno nejen při ukládání trestu, ale i při jeho výkonu. /22/

4.3. Dílčí závěr

Účelem trestu odnětí svobody je tedy především **vychovat** trestaného v řádného občana, a to se zřetelem k jeho osobním vlastnostem, k jeho rodinné výchově a k prostředí z něhož pochází. K tomuto slouží individuální resocializační programy, které mají odsouzeného připravit na život po propuštění. Uvězněný by se sám měl zamyslet nad svým minulým a budoucím způsobem života, jednáním, hierarchií hodnot, svými schopnostmi a možnostmi. Dále je nutné zajistit výchovu mladistvého a jeho přípravu na budoucí povolání.

5. Prevence – pojem, pedagogické pojetí, podstata, zaměření, cíle, primární, sekundární, terciální prevence a reedukace

Problematika kriminality mládeže je jedním z nejzávažnějších společenských problémů současnosti. Podle aktuálně prováděných průzkumů veřejného mínění patří kriminalita mládeže mezi hlavní ukazatele, které občany znepokojují. Rovněž v současnosti je této problematice věnováno mnoho odborné pozornosti. Výskyt sociálně patologických jevů, jejich dynamika a změny jsou nedílnou součástí společnosti. V posledních desetiletích se slovo prevence skloňuje ve všech pádech. Je ústředním tématem mnohých vědních disciplín a oborů: psychologie, pedagogiky, kriminalistiky a dalších. /12:5/

5.1.1. Pojem prevence

Pojem prevence (z latinského praeventus – zákrok předem, ochrana), může zahrnovat velké množství aktivit a činností, a proto je pojem obvykle široce definován z hlediska mnohých oborů: pedagogiky, psychologie, sociologie, kriminalistiky a jiných. V obecném pojetí označuje ” předcházení něčemu” nebo ” ochranu před něčím” . /13:224/

Defektologický slovník označuje prevenci jako činnost směřující k předcházení zdravotnímu nebo sociálnímu narušení jedince a jeho společenských vztahů. Z právního hlediska znamená prevence, předcházení společenským poruchám, zvláště zločinnosti. /16:320/

5.1.2. Pedagogické pojetí

Pedagogické pojetí definuje prevenci následovně: Prevence je soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucích jevů. V pedagogice je velmi důležitá např. prevence násilného jednání, užívání návykových látek a vzniku závislosti, ve školní praxi i prevence úrazů aj. /2:7/

5.1.3. Podstata pojmu prevence

Pod pojmem prevence kriminality mládeže je chápán komplex nerepresivních sociálních a situačních opatření, včetně pomoci obětem trestných činů a zvyšování povědomí veřejnosti o legálních metodách ochrany před trestnou činností. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejružnější formy závislostí. /8:88/

Prevence není právní pojem. Přesto se při vymezování jejího obsahu lze přímo opřít o několik významných norem jako jsou např. Ústava ČR, Zákon o policii ČR a jiné.

5.1.4. Zaměření prevence

Kriminalita mládeže je nejextrémnějším článkem sociální patologie. Prevence kriminality je zaměřena na:

- kriminogenní faktory – sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality
- potenciální či skutečné pachatele trestných činů
- potenciální či skutečné oběti trestných činů /12:33/

5.1.5. Cíle prevence

Cílem preventivních opatření je omezení kriminality a jejích následků. Jde o aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, směřující k předcházení páchání kriminality a snižování strachu z ní.

Hlavními cíli preventivní politiky jsou:

- zvyšování pocitu bezpečí občanů a jejich aktivní účast na omezování příčin kriminality,
 - snižování míry a závažnosti trestné činnosti,
 - integrace Policie ČR a městské policie do preventivních systémů, zejména na místní úrovni v prevenci kriminality mládeže, drogových závislostí, recidiv a pomoci obětem trestných činů,
 - budování informačních systémů v oblasti prevence kriminality,
 - spolupráce na všech úrovních,
 - propagace prevence kriminality.
- /9:192/

Projednávání protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. /22/

5.1.6. Primární prevence

Tato se u nás pojímá jako strategie nepřímá, která je necíleně orientovaná na celou společnost, její instituce a občany. Spočívá převážně v optimalizaci životních podmínek, zvláště sociálních, ale i materiálních, v péči o náležité fungování všech prosociálních aktivit, které vedou k vhodné socializaci jedinců a pozitivnímu rozvoji společnosti jako mnohovýstředného celku. Primární prevence zahrnuje celou populaci, dospělé a děti, týká se nás všech, provádí ji každý z nás svým chováním. Pokud by nespecifická primární prevence, která je záležitostí každého z nás, především rodičů a nejbližších autorit probíhala pro společensky, nebyla by zapotřebí primární prevence specifická, která se již účelově zaměřuje na vzorce

chování, které se ve společnosti opravdu vyskytují a znamenají pro ni určité ohrožení. /17:31-32/

Jsou to tedy aktivity směřující k tomu, aby problém nevznikl, vycházející ze znalostí příčin. V rodině se musí vytvořit atmosféra důvěry, rodiče se musí věnovat dětem, hovořit s nimi, předcházet nudě, učit je překonávat špatnou náladu a znát kamarády dětí. Ve škole musí být součástí výuky prevence (besedy - viz. Příklad modelové lekce pro práci s dětmi a mládeží v příloze č.1), organizace volného času, informace o pomoci v tísni. Jako veřejnost se musí vyjádřit proti boji s šikanou v tisku, TV programech, pořádat různé besedy, beletrie.

5.1.7. Sekundární prevence

Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče), na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, internetnické konflikty) a příčiny kriminogenních situací. /4:121/

Ukazatelem nutnosti sekundární prevence je, že již došlo k prvním příznakům šikany. Při rozpoznání varovných signálů je nutná okamžitá všestranná pomoc, plánování volného času + případná léčba.

5.1.8. Terciální prevence

Terciální prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní zařazení, sociální a rodinné poradenství a jiné). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Příkladem je mladistvý, u něhož jsou dány důvody vazby, může být místo vzeti do vazby svěřen do péče důvěryhodné osoby, jestliže je taková osoba ochotná a schopná se ujmout péče o něho a dohledu nad ním, písemně se zaváže, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činném podle zákona 218/2003 Sb. a splní i další podmínky, které určí soud. S tímto musí souhlasit i mladistvý a písemně se zaváže, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky stanovené soudem pro mládež. /22:§50/

Působením probační a mediační služby při výkonu rozhodnutí zajišťuje v řízení dohled nad mladistvým a v případě, kdy nebyl uložen trest, provádí úkony směřující k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život, pokud bylo rozhodnuto:

- a) o propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu,
- b) o podmíněném upuštění od trestního opatření s dohledem,
- c) o podmíněném zastavení trestního stíhání,
- d) o uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu,

- e) o uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření,
- f) o podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem,
- g) o podmíněné propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu
- h) o uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření a soud předal věc Probační a mediační službě. /22:§75/

Do prevence dále patří také osvětová a poradenská práce různých institucí. Technická (příležitost dělá zloděje). Generální pozitivní (tj. výchova k důvěře v normy, ctění práva) a negativní (tj. odstrašující příklady sankce). Speciální (prevence recidivy). /4:123-135/

5.2. Reedukace

Je zaměřena na převýchovu narušených jedinců, usiluje o jejich plnohodnotné zapojení do společnosti, a tím se snaží zabránit recidivě. Tato prevence probíhá v různých typech výchovných a nápravných ústavů.

5.2.1. Ambulantní péče

Cílem ambulantní péče je:

- předcházet poruchám ve vývoji dítěte,
- odstraňovat poruchy ve vývoji dítěte,
- preventivními opatřeními a spoluprací s rodinou eliminovat výchovné problémy i jejich důsledky a předcházet tak ústavní výchově.

Ambulantní péče v sobě zahrnuje tyto oblasti:

- prevence
- pomoc v krizových situacích
- sociální terapie (včetně resocializace a rehabilitace)

Tuto péči obstarávají převážně pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče pro děti a mládež. /2:130/

5.2.2. Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny pomáhají řešit výukové a výchovné problémy dětí předškolního zařízení, žáků základních, středních a speciálních škol. Radí při profesní orientaci a volbě povolání, provádí vyšetření školní zralosti, vyšetření žáků navrhovaných do škol pro mládež vyžadujících zvláštní péči, pečují o děti se specifickými vývojovými poruchami učení a chování. Poradny poskytují také metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům a výchovným poradcům ve školách a psychologům ve školských výchovných zařízeních.

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují svým klientům převážně pedagogicko-psychologickou diagnostiku a terapeutickou péči, následující speciálně pedagogickou péči zajišťují střediska výchovné péče. /2:132/

5.2.3. Střediska výchovné péče

Střediska poskytují:

- ambulantní i internátní péči,
- poradenskou péči dětem, mladistvým, jejich rodičům, učitelům a dalším,
- péči mladistvým alkoholikům a narkomanům,
- poradenské služby odléčeným pacientům,
- okamžitou pomoc při naléhavých případech (krizových situacích, při selhání rodičovské funkce, při reaktivních útěcích atd.), kdyby měla umožnit i celotýdenní pobyt.

Cílem středisek je zachytit první signály problémů či potíží v procesu psychického jedince, poskytnout mu radu nebo systematickou péči a tím předejít kriminalitě, toxikomanii a psychickým poruchám. Klient do střediska pravidelně dochází. Důležitá je dobrovolnost a spolupráce rodiny.

Střediska mohou fungovat i jako samostatná součást jiného speciálního výchovného zařízení (často diagnostických ústavů). /2:134/

5.2.4. Ústavní a ochranná péče

V případě, že dosavadní výchovná opatření nebyla úspěšná a nevedla k odstranění nežádoucích způsobů jednání, je jedinci nařízena ústavní nebo ochranná výchova a následuje jeho umístění do odpovídajícího typu výchovného zařízení. Ústavní výchova může být nařízena i v případě, kdy jiné výchovné působení nepředcházelo.

Ústavní výchova se nařizuje soudem v občansko-právním řízení podle zákona o rodině nezletilým do osmnácti let. Nařizuje se mravně narušeným, ale také jen mravně ohroženým jedincům, u nichž je zanedbána rodičovská péče, nebo kteří žijí v patologickém rodinném prostředí, kde je jejich vývoj ohrožen. Nařizuje se také v případech, kdy se rodiče dočasně nemohou postarat o výchovu dítěte, např. otec je na služební cestě a matka je hospitalizována.

Soud může nařídit ústavní výchovu v případech, kdy porucha chování nezletilého nedosáhla intenzity trestného činu. Ústavní výchova má preventivní charakter, ne trestní.

Ústavní výchova trvá tak dlouho, dokud nedojde k žádoucím změnám v osobnosti nezletilého, nejdéle však do osmnácti let. Ve výjimečných případech může být soudem prodloužena o jeden rok.

Ochranná výchova je opatření ukládané soudem v trestně-právním řízení mladistvým od dvanácti do osmnácti let. Stejně jako ústavní výchova nemá trestní charakter a její uložení se nezaznamenává do trestního rejstříku.

Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dosažení plnoletosti, pokud ji soud o rok neprodlouží.

Ústavní a ochranná výchova se uskutečňuje ve speciálních školských zařízeních (diagnostické ústavy pro děti a mládež, výchovné ústavy pro děti a mládež, výchovný ústav pro děti a mládež se zvýšenou péčí, výchovný ústav pro mládež s ochranným režimem, výchovný ústav s ochranně léčebným režimem). Tato zařízení poskytují nezletilým ochranu před závadovým prostředím v rodině a jinými nepříznivými vlivy. Snaží se systematicky řešit příčiny poruch chování a odstraňování jejich následků. Důraz se klade na prevenci (předcházení poruchám chování a jejich prohlubování), diagnostiku (určení závažnosti poruchy a navrhnutí další péče) a terapeutickou činnost (odstranění nežádoucího chování prostřednictvím působení skupiny nebo osoby terapeuta, vyrovnání se s umístěním v ústavu). /2:135-140/

5.2.5. Diagnostické ústavy

Diagnostický ústav je internátní zařízení, je to první instituce, kterou musí jedinec s nařízenou nebo uloženou ochrannou výchovou projít. Cílem pobytu v tomto zařízení je komplexní vyšetření dítěte po stránce zdravotní, psychologické, pedagogické a sociální. Toto vyšetření nemá trvat déle než dva měsíce. Potom je dítě umístěno v příslušném typu výchovného zařízení. Diagnostický ústav poskytuje také přechodnou výchovnou péči mládeži zadržené na útěku od rodičů nebo z institucí odpovědných za jejich výchovu. Vede evidenci jedinců umístěných v dětských domovech a výchovných ústavech ve svém územním obvodu.

Při každém diagnostickém ústavu funguje **škola**, jejímž úkolem je především zjišťovat stav vědomostí, dovedností a znalostí svěřenců a také zajišťovat výchovu a vzdělávání po dobu pobytu v diagnostickém ústavu.

Diagnostické ústavy se dělí na diagnostické ústavy pro děti (dále DDÚ), kam jsou přijímány děti ve věku 3 až 14 let, a na diagnostické ústavy pro mládež (dále v textu DÚM), kde jsou jedinci od 14 do 18 let a jsou zvlášť pro chlapce a zvlášť pro děvčata (na rozdíl od dětských ústavů, kde jsou obě pohlaví dohromady). /3:160-162/

5.2.6. Výchovné ústavy

Výchovné ústavy patří do kategorie speciálních výchovných zařízení, nekoedukovných (zvlášť pro chlapce a zvlášť pro dívky), internátního typu. Jsou sem zařazováni jedinci, u nichž soud nařídil ústavní výchovu pro méně závažné kázeňské přestupky. Podnět k jednání o zařazení může dát škola, orgán péče o rodinu a dítě, policie nebo sami rodiče. Úkolem výchovných ústavů je převýchova mravně narušených svěřenců, jejich zapojení do společnosti a příprava na budoucí povolání.

Výchovné ústavy se také dělí na dětské výchovné ústavy (dále v textu DVÚ) a na výchovné ústavy pro mládež (dále jen VÚM). Do DVÚ jsou zařazovány děti od 10 do 14 let (do ukončení povinné školní docházky). V rámci ústavu funguje škola, kde se vyučuje podle osnov základní nebo zvláštní školy. VÚM jsou určeny

pro mládež s ukončenou školní docházkou ve věku od 14 do 18let. Při VÚM se zřizuje střední odborné učiliště nebo zvláštní odborné učiliště, kde mají svěřenci možnost získat odborné vzdělání.

a) výchovné ústavy se zvýšenou výchovnou péčí

Tyto výchovné ústavy jsou speciální výchovná zařízení, nekoedukovaná, internátního typu. Jsou sem zařazováni jedinci, u nichž soud nařídil ústavní výchovu pro závažnější protispolečenské jednání. Mohou sem být zařazeni i jedinci z DVÚ a z VÚM, pokud jejich převýchova nebyla úspěšná. Tyto ústavy se dělí na dětské (od 10 do 14 let) a pro mládež (od 14 do 18 let).

b) výchovné ústavy s ochranným režimem

Výchovné ústavy s ochranným režimem jsou určeny pro jedince ve věku od 12 do 18 let, u nichž soud nařídil ochrannou výchovu za činy, které jsou u dospělých posuzovány jako trestné, nebo v případě recidivy či opakovaných útěků. Jde o uzavřený typ výchovného ústavu s velmi přísným režimem. U těchto zařízení jsou pouze dílny.

c) ústavy s výchovně léčebným režimem

Tyto ústavy jsou speciální výchovná, nekoedukovaná, internátní zařízení. Jsou určeny pro mravně narušené jedince, u kterých je zjištěna trvalá nebo přechodná duševní porucha, která by v jiném typu výchovných zařízení působila rušivě, ale nevyžaduje ještě léčebnou péči ve zdravotnickém zařízení. Cílem je zajistit souběžnou léčebnou a výchovnou péči se snahou o integraci těchto jedinců do společnosti.

Toto zařízení je určeno pro děti a mládež ve věku od 3 do 18 let, kteří jsou sem zařazováni pouze na dobu nezbytně nutnou. Po skončení výchovně léčebného pobytu se vracejí do výchovného zařízení, ze kterého přišli. /3:150-170/

5.2.7. Věznice pro mládež

Věznice je zařízení určené pro jedince, kteří se dopustili závažného protispolečenského činu a byli za něj odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody. Věznice pro mládež, respektive pro mladistvé je určena pro jedince ve věku 15 až 18 let. Často bývá věznice pro mladistvé součástí věznice pro dospělé, kde tvoří samostatné oddělení.

Rozlišují se pojmy **vazební věznice a trestnice**. Vazební věznice je určena pro ty, kteří byli pouze obviněni ze spáchání trestného činu a čekají na soud. Pokud se u soudu prokáže jejich vina, jsou přemístěni do trestnice, kde vykonávají uložený trest. Pro trestání mladistvých platí řada zvláštních ustanovení, jejichž záměrem je snaha poskytnout mladistvým zvýšenou ochranu a zaměřit rozhodování soudu především na převýchovu těchto jedinců. Respektuje se tak skutečnost, že

mladiství jsou osoby ve vývoji a snadno podléhají vlivu okolí, je třeba také uvážit, zda jejich věk odpovídá dosaženému stupni tělesného a duševního vývoje.

Po přijetí do zařízení pro výkon trestu odnětí svobody (do věznice) jsou mladiství rozdělováni do skupin podle povahových vlastností, pracovních schopností, druhu a závažnosti spáchaného trestného činu, recidivy a výměry trestu tak, aby se lehčí a ” nadějnější ” případy oddělily od jedinců se závažnými činy a recidivistů.

Dovrší-li mladistvý ve výkonu trestu 18 let, rozhodne ředitel věznice, zda zbytek trestu vykoná na oddělení pro mladistvé, nebo bude přeřazen do věznice pro dospělé. Přihlíží se k dosaženému stupni převýchovy a k délce zbytku trestu. Přeřazování těchto ” mladých dospělých ” (jak jsou tyto jedinci nazýváni) mezi ostatní dospělé je problematické, protože se často stávají obětí šikany a zneužívání ze strany starších spoluvězňů, proto tyto mladí vězni dostávají označení ” objekt možného napadení ”.

Dělení věznic:

- věznice s dohledem – vězni mají možnost volného pohybu v rámci areálu věznice, možnost dojíždět za prací ven z věznice, za odměnu mohou na víkend domů,
- věznice s dozorem – platí totéž, co u předcházejícího typu, ale vězni nemají povolen pohyb mimo areál věznice,
- věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou – vězni mají omezený pohyb, vychovatelé jsou ozbrojeni. /3:179-195/

Mladistvý nesmí být zařazen na oddělení se zvýšenou ostrahou.

5.3. Dílčí závěr

Trestní odpovědnost se vztahuje na děti od 15 let věku. To platí i v případě ublížení na zdraví. Mezinárodní Úmluva o právech dítěte z roku 1989, která má v České republice platnost zákona, ukládá škole povinnost dítěti zajistit bezpečné prostředí. Při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu, je ředitel školy nebo školského zařízení povinen oznámit tuto skutečnost Policii ČR. Školy a školská zařízení jsou povinny bez zbytečného odkladu oznámit orgánu sociálně právní ochrany skutečnosti, které ohrožují žáka (svěřence), nebo že žák (svěřenec) spáchal trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky. Pro potrestání agresorů lze užít běžná výchovná opatření (např. napomenutí a důtka třídního učitele, snížení známky z chování, podmíněné vyloučení na střední škole, převedení do jiné třídy atd.) až po ta opatření, která jsou zapotřebí v mimořádných případech. Tato jsou (např. doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně realizovat dobrovolný pobyt žáka v diagnostickém ústavu, podání návrhu orgánu soc. právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní péče až po vyrozumění policejního orgánu a následné odsouzení mladistvého).

Závěr

Posun hodnot a norem související se změnami způsobu života, které jsou rychlé, nenechají nikoho na pochybách, že oblast prevence kriminality mládeže zůstane středem zájmu i po další dobu. V současné době se dnes a denně setkáváme s mnoha případy dětské kriminality, ať už se jedná o případy ze zahraničí např. USA, kde došlo již několikrát k brutálním trestným činům, způsobeným použitím převážně střelné zbraně, tak již mnoha obdobným případům, které se staly i u nás v České republice.

Nepochybně mi dá každý za pravdu, že brutalita u dětí a mládeže neustále stoupá. Myslím si, že je to způsobeno hlavně posunutím hodnot. Již od ranného věku se děti volně dívají v televizi na různé formy násilí, které jsou jim prezentovány jak hranou, tak i animovanou formou. Příklady, kdy došlo k vážnému poranění spolužáka a pachatel se sám divil, jaké byly následky jeho vlastního činu, jsou mnohdy kuriózní. U menších dětí totiž dochází k tomu, že nejsou schopny samy domyslet následek činu, který je v dané situaci zrovna napadne udělat, protože "ten chlápek přece v televizi znovu vstal a pral se dál, i když byl dvakrát postřelen, nebo bodnut nožem...". Dítěti tedy splývá fikce se skutečností, jenže v životě nelze videokazetu vrátit na začátek nebo smazat. Násilné pořady a počítačové hry bývají označovány za nejčastějšího viníka toho, že se děti chovají agresivně a dopouštějí se případně i trestných činů. Věc je však o něco složitější a samotný pořad či počítačová střílečka za to většinou nemohou. Pro děti není dobré, když tyto pořady či hry sledují moc často. Někteří odborníci tvrdí, že pouhé sledování těchto pořadů zvyšuje riziko, že se dítě bude chovat agresivně už proto, že vlivem podobných pořadů otupují a už nedokážou rozlišit únosnou a společensky přijatelnou míru násilí. Jiní však mohou namítat, že k tomu, aby se dítě řídilo například svým filmovým násilným vzorem, musí samo mít sklony k násilnému chování, posílené třeba nevhodnou výchovou či šikanou. Rozhodně je riziko negativního ovlivňování dítěte větší v případě, kdy se násilně chová kladný hrdina a kdy násilí v pořadu není nijak potrestáno, naopak, vede k úspěchu. Pravidelné sledování násilných pořadů v televizi zvyšuje riziko, že se děti budou chovat násilně jako mladí dospělí. Rodiče by s dětmi o zhlédnutém násilí měli hovořit a vysvětlit jim své postoje. Rodiče ale nemají na své děti mnoho volného času, většinou ani neví, jaký pořad jejich dítě na obrazovce sleduje a tak mu nemohou ani vysvětlit, že to co se tam zrovna odehrává, je špatné a ne legrační, jak je mu z obrazovky prezentováno.

V jednom jihomoravském městě před třemi lety zavraždil čtrnáctiletý syn svého šestatřicetiletého otce. Údajně proto, že se bál kvůli špatným známčkám výprasku. Úryvek jeho výpovědi při výslechu svědčí o tom, že se na svůj čin chladnokrevně připravoval.

” ...Ptal jsem se nejdřív, kde bych dostal jed na krysy. Nakonec jsem ho koupil normálně v drogerii. Byly to takové červené granule a ty jsem rozdrtil a zamíchal do bramborového salátu, co jsme dostali od dědy. Viděl jsem to mockrát ve filmech, třeba jed v prstenu a tak. Taťka si vzal salát a neřikal, že by byl divný. Vyčkával jsem, jestli jed začne působit, ale on druhý den normálně odjel do práce. U televize jsem přemýšlel, jak bych to udělal jinak, když to s jedem nevyšlo. Když taťka večer odešel do hospody, vzal jsem v kuchyni největší nůž, dal si ho pod polštář a natočil si budík na jednu v noci. Měl jsem takový plán, jak to bývá ve filmech. Prostě přijde člověk a toho druhého podrízne. Já už jsem za život viděl těch seriálů a akčních filmů hrozně moc, tak jsem to chtěl tak nějak naličit. Když mě budík vzbudil, šel jsem do ložnice a podle chrápání jsem zjistil, že taťka spí. Jenže ležel na boku, tak jsem si říkal, že je to blbá poloha, že by se to špatně dělalo. Tak jsem si natočil budík na čtyři. To už ležel líp a já si řekl, že teď nebo nikdy. Bodl jsem ho do krku. On se bránil, mával rukama a řval, co to děláš, a já už jen bodal.”

Psychiatři shledali, že chlapec netrpí žádnou duševní chorobou. Je umístěn ve výchovném ústavu. /14:D3/

Dále třeba případ čtrnáctiletého školáka, který 27.října 2004 ráno ubodal a podržal o rok mladšího kamaráda v Hanušovicích na Šumperku. Útok byl zvlášť brutální. Mladý vrah zasadil chlapci dvacet bodných ran a ještě mu podržl krk. Chlapec policistům prý řekl, že vraždil v reakci na šikanu, kterou už déle nemohl snášet. Způsob, jakým svůj čin provedl je víc než podobný tomu, co vidí děti dnes a denně v televizi.

Funkci nedostatečné (časové) péče rodičů, by měla kompenzovat škola. Ta, ale jako instituce taková, je závislá taktéž na finančním rozpočtu a na uvolnění financí pro vyplnění volného času dětí a mládeže, bohužel není mnoho prostředků. V životě školy probíhají aktivity ovlivňující vzdělávací činnost a výchovu žáků, vedení přispívá k vytváření podmínek pro rozvoj zájmu žáků, jejich talentu, kreativity, kulturního, světového rozhledu, jsou vedeni k plnohodnotnému využívání svého volného času. Škola má prosazovat uskutečňování aktivit jako jsou besídky, kulturní pořady, akademie, veřejné výstavy, soutěže, turnaje, výcvikové kurzy, při kterých žáci předvádějí své výrobky, dovednosti i ostatní výsledky činnosti. Také se zapojuje do života obce, žáci mohou publikovat do časopisů, účastnit se rozhlasových vysílání, akcí pořádaných jinou školou. Děti mají být rozvíjeny i mimo školu, tedy formou návštěv divadel, kin, poznávacích zájezdů, táborů, výletů, koncertů, besed, knihoven, seznámení s kulturními památkami v regionální oblasti a celé vlasti. Úspěchy v soutěžích musí vedení škol oceňovat a zajímat se o ně, aby se motivovali ostatní děti a mládež. Při organizaci zapojit pedagogy, rodiče, obce a snažit se získat v dnešní době tolik potřebné sponzory.

Po listopadové revoluci se taktéž velmi rozmohl volnější přístup k různým drogám. Mládež sama v různých průzkumech, které byly prezentovány v převážně většině uvedla, že jejich první zkušenost s drogou (omamnou látkou) byla na půdě školy. Tento fakt je stejně alarmující, jako problematika šikanování, kterou jsem se ve své práci zabírala.

Resumé

Rychlé změny způsobu života související s posunem hodnot a norem nenechávají nikoho na pochybách, že oblast vlivu školního prostředí na kriminalitu dětí a mládeže staršího školního věku a její prevence zůstane středem zájmu odborníků z mnoha oblastí. Úzká mezioborová spolupráce umožňuje preventivní působení ve všech oblastech života a poskytuje vhodnou platformu pro vytvoření smysluplného a účinného preventivního systému. Nejúčinnějšími preventivními programy, zdá se, jsou ty, které jsou plánovány a realizovány přímo na lokální úrovni, na základě analýzy situace a identifikace místních potřeb.

Směřování preventivních aktivit do nízkých věkových skupin má bezesporu své opodstatnění a podtrhuje výchovně – vzdělávací rozměr preventivní činnosti. Mění se potřeby praxe přinášejí nové nároky na preventivní práci a tak se stávají významnou výzvou pro změny v přípravě pracovníků, kteří se preventivní prací zabývají. Zejména těch, kteří působí ve školách a přímo pracují s dětmi a mládeží.

Anotace

Ve své práci jsem se zaměřila na školní prostředí a jeho vlivu na kriminalitu dětí a mládeže staršího školního věku. Pokusila jsem se definovat některé z těchto přestupků. Ve školním prostředí můžeme nejvíce spatřit šikanování, dětskou agresivitu a její oběti kterými jsou ostatní děti a spolužáci. Práce obsahuje zákonné normy týkající se problému šikany, prevence a reedukace.

Šikana, prevence, reedukace, mladistvý, škola, školní prostředí, oběť, iniciátor, kriminalita – trestní jednání mládeže, dětská agresivita, dítě, zákonné normy.

Anotace v AJ

In my work I was engaged in school background and his influence to the crimes of children and teenagers. I have tried to define some of this crimes. In the school background we can mostly see the "chicane" the children's aggressivity and his victim like others children and classmates. My work contents the legitime norms interrelated with the problem of "chicane", prevention and re-education.

Chicane, prevention, re-education, teenagers, school, school background, victim, initiator, crime – criminal acts of teenagers, children's aggressivity, child, legitime norms

LITERATURA A PRAMENY:

1. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Makropulos, 1996.
2. KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6
3. MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A. a kol. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha: Portál, 1996.
4. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. Vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2
5. Mohelský – bakalářská práce 2000.
6. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha, Academia, 1995.
7. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha, Svoboda, 1990.
8. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995.
9. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion, 1996.
10. Mgr. SÝKORA, F. *Pedagogická psychologie v učitelské praxi*. Brno: IMS, 2003.
11. VACÍNOVÁ, M. *Psychologie a společenská výchova*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-006-4
12. VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: MV ČR, 1997.
13. *Defektologický slovník* 1984.
14. Denní tisk - *Mladá fronta dnes* – 25. října 2004, Brno
15. Materiály z odboru prevence Městské policie Brno
16. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, č. 28 275/2000-22
17. *Slovník cizích slov* 1996.
18. *Ústava ČR a listina základních práv a svobod*
19. Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších novel – *Trestní zákon*
20. Zákon č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších novel – *Občanský zákoník*
21. Zákon č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších novel – *Trestní řád*
22. Zákon č. 218/2003 Sb. – *O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže*
23. Zákon č. 129/1975 Sb. ve znění pozdějších novel – *O působnosti orgánů*
24. Zákon č. 283/1991 Sb. ve znění pozdějších novel – *O policii*
25. Zákon č. 59/1965 Sb. ve znění pozdějších novel – *O výkonu trestu*
26. Zákon č. 293/1993 Sb. ve znění pozdějších novel – *O výkonu vazby*

Seznam příloh:

Příloha č.1 Ukázka možné přípravy na přednášku k šikaně pro žáky na II.stupni

Příloha č.2 Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Příloha č.3 Příklad informačního letáku pro žáky ZŠ

Příloha č.4 Příklad informačního letáku pro mládež

Ukázka možné přípravy na přednášku k šikaně pro žáky na II.stupni

Cíle

Cílem je obecně seznámit děti s šikanou, jaké má formy a vztahem mezi šikanou a trestným činem.

Délka a organizace

Délka přednášky je dvě vyučovací hodiny po 45 minutách.

Obecné podmínky

Přednáška probíhá v prostorách základní školy.

Cílová skupina

Žáci II. stupně základních škol. Přednáška probíhá pro počet žáků jedné třídy max. 30 dětí.

Pomůcky

Ve třídě, či místnosti musí být k dispozici videorekordér, televize, školní tabule, křídly, psací potřeby, pracovní listy. Další pomůcky budou připravené kartičky s otázkami a propagační materiály vydané Linkou bezpečí.

Úvod:

Představení se a seznámení s hlavním tématem přednášky a jejím cílem (2 minuty).

Vlastní průběh

Dále pokládám otázky typu zda má dítě kamaráda, co spolu dělají, co by mu nikdy neodpustil, co se mu nelíbí na jeho kamarádovi v chování atd. toto trvá cca 15 min. Tuto část s obsahem otázek si musím přizpůsobit podle věku dětí.

Rozdělím si žáky do tří až čtyř skupin, dle jejich počtu a rozdám jim pracovní listy s pěti připravenými situačními příklady. Nechám je samostatně zodpovědět otázku, zda situační příklad je správně popsán, seřazen a zda má správné přirovnání k určitému trestnému činu. Odpovídají stručně ano, ne. Dále mají čas na diskusi mezi sebou ve skupině. Toto trvá cca 10min. Poté 5 minut na to, zda by pomohli člověku v nouzi.

Každá skupina dětí má zvoleného zástupce, který na otázky řekne souhrnný názor členů skupiny. Většinou se moc neliší. Výsledky zapisuji na tabuli, jestli je jiný názor a žák ho chce říci, je mu dána možnost svobodně se k dané věci vyjádřit. Tato část zabere přibližně 10min. Tímto si vysvětlíme co je šikana, jakým fyzickým a psychickým příkořím jsou nejčastěji děti vystavovány atd.

Po přestávce rozdám 5 připravených kartiček do každé skupiny

1. §257 TZ poškození cizí věci	2. §221 TZ ublížení na zdraví	3. §235 TZ vydírání
4. §197a TZ násilí proti skupině obyvatel a jednotlivce	5. §231 TZ omezování osobní svobody	

Trestné činy na kartičkách mají seřadit podle jejich názoru od méně závažných k závažnějším. Praxe ukazuje, že ve většině skupin se názory shodují. Rozvineme diskusi, proč se rozhodli tak nebo tak za skupinu. Nejméně závažným se jim zdá být poškození cizí věci – není pácháno příkoří přímo na člověku. Za nejzávažnější považují vydírání. Tato fáze zabere cca 10min.

Příklad z praxe o šikaně (použiji video) po kterém již děti samy reagují na negativní vlastnosti agresora a agresori ve třídě se již necítí moc dobře. Atmosféra se uvolnila. Tato fáze zabere 30 min.

Závěr 5 min.

Shrnu o čem jsme si povídali, poučím děti, aby nepřipustili šikanu slabšího a nebáli se dát najevo svůj nesouhlas s šikanováním slabších. Rozdám letáčky s radami, jak se nestát obětí šikany.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízřivobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Příklad informačního letáku pro žáky ZŠ

NEPŘEHLÉDNI, TRÁPÍŠ-LI SE KVŮLI ŠIKANE POMOHU TI!

Jmenuji se:

Najdeš mě:

Návštěvní hodiny mám:

Telefon:

Vím, že je to moc těžké. Cítíš se sám, je ti smutno, máš strach a nevíš, co máš dělat. Přečti si proto následující řádky.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližují druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí.

Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Proč jsi šikanován?

Není to proto, že jsi špatný, nebo proto, že si to nějak zasloužíš. Chyba není v tobě, ale ve špatných vztazích mezi některými žáky vaší třídy nebo školy. Přebývá v nich bezohlednost a násilí. Pamatuj si, že nikdo ti nemá právo ubližovat!

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: "Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší." Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- **Obrat' se na mne jako na výchovného poradce. Mohu ti skutečně pomoci, budu ti věřit a neprozradím tě.**
- **Svěř se svým rodičům.**
- **V případě, že nenajdeš odvahu říct to mně ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 0800155555. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, kdo se takto trápí.**

- Použité z modelových lekcí pro práci s dětmi a mládeží, které jsou součástí koncepce přednášek, které zpracovává Odbor prevence Městské policie Brno

Příklad informačního letáku pro mládež

NIKDO NEMÁ PRÁVO DRUHÉMU UBLIŽOVAT!
Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.
Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.
PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA SVÝM VÝCHOVNÝM PORADCEM.

Jmenuji se:

Najdeš mě:

Návštěvní hodiny mám:

Telefon:

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje, když silnější žák nebo žáci pro vlastní potěšení, často opakovaně, ubližují druhým. V počátku se to děje nenápadně, prostřednictvím různých legrácek a "testíků" (strkání, nadávání, schovávání věcí...), případně odmítáním, přehlížením, zesměšňováním a pomlouváním. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem. Oběti mohou následky šikanování na těle i duši nést celý život.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: "Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší." Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- **Obrat' se na mne jako na výchovného poradce. Mohu ti skutečně pomoci, budu ti věřit a neprozradím tě.**
- **Svěř se svým rodičům.**
- **V případě, že nenajdeš odvahu říct to mně ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 0800155555. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.**

